

CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS
DE BELGIQUE

7 mai 2004

PROPOSITION DE LOI

**modifiant le Code des impôts sur les revenus
1992 en ce qui concerne l'introduction d'une
réclamation**

(déposée par M. Guido De Padt)

RÉSUMÉ

L'auteur de la présente proposition souhaite apporter quelques modifications concernant la manière dont un redevable peut se pourvoir en réclamation :

- *il serait désormais également possible d'introduire une réclamation par télécopie ou par courrier électronique ;*
- *le délai serait porté de trois à six mois ;*
- *la date d'envoi ou de dépôt de la réclamation serait considérée comme la date de son introduction*

BELGISCHE KAMER VAN
VOLKSVERTEGENWOORDIGERS

7 mei 2004

WETSVOORSTEL

**tot wijziging van het Wetboek van de
Inkomstenbelastingen 1992 met betrekking
tot het indienen van bezwaar**

(ingedien door de heer Guido De Padt)

SAMENVATTING

De indiener van het voorstel stelt een aantal wijzigingen voor in de manier waarop een belastingplichtige bezwaar kan indienen:

- *voortaan is het ook mogelijk per fax of e-mail bezwaar in te dienen;*
- *de termijn wordt verlengd van drie naar zes maanden;*
- *de datum van verzending of neerlegging van het bezwaarschrift geldt als datum van indiening.*

<i>cdH</i>	:	Centre démocrate Humaniste
<i>CD&V</i>	:	Christen-Democratisch en Vlaams
<i>ECOLO</i>	:	Ecologistes Confédérés pour l'organisation de luttes originales
<i>FN</i>	:	Front National
<i>MR</i>	:	Mouvement Réformateur
<i>N-VA</i>	:	Nieuw - Vlaamse Alliantie
<i>PS</i>	:	Parti socialiste
<i>sp.a - spirit</i>	:	Socialistische Partij Anders - Sociaal progressief internationaal, regionalistisch integraal democratisch toekomstgericht.
<i>VLAAMS BLOK</i>	:	Vlaams Blok
<i>VLD</i>	:	Vlaamse Liberalen en Democraten

<i>Abréviations dans la numérotation des publications :</i>	<i>Afkortingen bij de nummering van de publicaties :</i>
<i>DOC 51 0000/000</i> :	<i>Parlementair document van de 51e zittingsperiode + basisnummer en volgnummer</i>
<i>QRVA</i> :	<i>Schriftelijke Vragen en Antwoorden</i>
<i>CRIV</i> :	<i>Voorlopige versie van het Integraal Verslag (groene kaft)</i>
<i>CRABV</i> :	<i>Beknopt Verslag (blauwe kaft)</i>
<i>CRIV</i> :	<i>Integraal Verslag, met links het definitieve integraal verslag en rechts het vertaald beknopt verslag van de toespraken (met de bijlagen)</i> <i>(PLEN: witte kaft; COM: zalmkleurige kaft)</i>
<i>PLEN</i> :	<i>Plenum</i>
<i>COM</i> :	<i>Commissievergadering</i>

Publications officielles éditées par la Chambre des représentants
Commandées :
Place de la Nation 2
1008 Bruxelles
Tél. : 02/ 549 81 60
Fax : 02/549 82 74
www.laChambre.be
e-mail : publications@laChambre.be

Officiële publicaties, uitgegeven door de Kamer van volksvertegenwoordigers
Bestellingen :
Natieplein 2
1008 Brussel
Tel. : 02/ 549 81 60
Fax : 02/549 82 74
www.deKamer.be
e-mail : publicaties@deKamer.be

DÉVELOPPEMENTS

MESDAMES, MESSIEURS,

1. On peut lire dans le rapport annuel 2003 du Collège des médiateurs fédéraux (p. 88-89) :

«L'article 366 CIR92 dispose que «le redéposable peut se pourvoir en réclamation, par écrit, (...).».

La notion d'écrit est actuellement interprétée par les directions régionales comme ne pouvant englober les moyens d'écriture modernes, en particulier les télécopies. Par ailleurs, suivant en cela la jurisprudence de la Cour de cassation, ces mêmes directions régionales estiment que la signature apposée sur une télécopie n'est pas valable parce qu'elle n'est pas une signature en original.

Cette conception de l'écrit et de la signature apparaît passablement dépassée au jour où la télécopie est de plus en plus admise comme moyen d'introduction d'un recours administratif organisé. À ce propos, citons l'article 27 de l'arrêté royal du 11 juillet 2003 fixant la procédure devant le Commissariat général aux Réfugiés et aux Apatrides ainsi que son fonctionnement qui permet désormais au candidat-réfugié politique d'introduire un recours urgent devant ledit Commissariat notamment par télécopie.

Par ailleurs, même si de nombreuses juridictions estiment encore qu'une signature en original doit être apposée sur une réclamation écrite, force est de constater qu'une certaine évolution est néanmoins clairement perceptible. Le législateur a en effet déjà modifié le Code civil et le Code judiciaire afin de tenir compte du développement croissant des nouvelles technologies de communication. Ainsi, à titre d'exemple, l'article 863 du Code judiciaire disposera, dès son entrée en vigueur, que : «*Dans tous les cas où la signature est nécessaire pour qu'un acte de procédure soit valable, la nullité ne peut être prononcée que si la signature n'est pas régularisée à l'audience ou dans un délai fixé par le juge. L'exigence de la signature n'empêche pas que l'acte puisse également être accompli valablement par télécopie ou par courrier électronique. Si une partie qui y a intérêt le demande, le juge peut toutefois ordonner à l'auteur de l'acte de confirmer la signature.*».

Le Collège des médiateurs fédéraux recommande de modifier le Code des impôts sur les revenus 1992

TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

1. In het Jaarverslag 2003 van het College van de federale ombudsmannen staat geschreven (p. 88-89):

«Artikel 366 Wetboek van de Inkomenbelastingen 1992 bepaalt dat: «*de belastingplichtige (...) schriftelijk bezwaar (kan) indienen (...).*».

Het begrip *schriftelijk* wordt momenteel geïnterpreteerd door de gewestelijke directies als zouden de *moderne middelen* om *schriftelijk* een bezwaar in te dienen, meer bepaald per fax, hier niet onder begrepen zijn. Bovendien houden de gewestelijke directies voor dat een handtekening op een faxbericht niet geldig is omdat het niet om de originele handtekening gaat.

Deze opvatting over het *schriftelijk* karakter en de handtekening lijkt echter voorbijgestreefd. Het is zo dat de fax een meer gangbaar middel wordt om een georganiseerd administratief beroep in te dienen. Hiervan getuigt artikel 27 van het koninklijk besluit van 11 juli 2003 tot regeling van de werking van en de rechtspleging voor het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen (CGVS). Hierin wordt uitdrukkelijk in de mogelijkheid voor een kandidaat-asielzoeker voorzien om onder andere per fax een dringend beroep in te dienen bij het CGVS.

Ook al gaat de rechtspraak er vaak van uit dat de originele handtekening vereist is op een *schriftelijk* bezwaar, toch moet toegegeven worden dat een evolutie merkbaar is. De wetgever heeft immers reeds het Burgerlijk en het Gerechtelijk Wetboek aangepast aan de nieuwe communicatiemiddelen. Zo zal artikel 863 van het Gerechtelijk Wetboek bijvoorbeeld bepalen:

«*In alle gevallen waarin de ondertekening vereist is voor de geldigheid van een proceshandeling, kan de nietigheid slechts worden uitgesproken indien de ondertekening niet wordt geregulariseerd ter zitting of binnen een door de rechter vastgestelde termijn. Het vereiste van de ondertekening staat er niet aan in de weg dat de handeling ook geldig per fax of per elektronische post kan worden verricht, maar de rechter kan op verzoek van een partij die daar belang bij heeft de auteur van de handeling bevelen de ondertekening te bevestigen.*».

Het College van de federale ombudsmannen beveelt aan om de begrippen «*schriftelijk*» en «*handtekening*»

de manière à élargir les notions d'*écrit* et de *signature*».

La présente proposition vise à étendre les moyens d'introduction de recours et à les adapter aux modes de communication modernes.

2. On peut lire dans le rapport annuel 2003 du Collège des médiateurs fédéraux (pp. 84-85) :

«Les lois des 15 et 23 mars 1999 portant réforme de la procédure fiscale ont introduit un délai de recours de trois mois à compter de la date d'envoi de l'avertissement-extrait de rôle pour contester l'impôt. Les rapports annuels précédents du Collège des médiateurs fédéraux ont déjà dénoncé ce délai de recours qui apparaît manifestement trop court. La conséquence du non-respect de ce délai est que l'impôt - qu'il soit entaché d'une erreur ou non - devient définitif. Comparé aux délais d'imposition que la loi accorde à l'administration fiscale pour enrôler un supplément d'impôt (trois ans voire cinq ans en cas de fraude), le contribuable est manifestement désavantagé. Ce déséquilibre, constitutif d'une rupture des principes de bonne administration et de bonne gouvernance, fut dénoncé à plusieurs reprises par le Collège au ministre des Finances. (...)

Le Collège des médiateurs fédéraux connaît de nombreuses plaintes dans lesquelles ce délai de réclamation est expiré sans que le contribuable n'ait sauvégardé ses droits, soit en raison de sa situation personnelle, soit parce qu'il ignorait que la cotisation d'impôt était entachée d'une erreur. (...)

Les formalités administratives liées à l'introduction d'une réclamation auprès de la Direction régionale des contributions directes ne permettent pas non plus de respecter toujours ce délai de trois mois. Ainsi, les articles 366 et suivants du Code des impôts sur les revenus 92 exigent que la réclamation répondant à un certain nombre de conditions de forme soit présentée auprès du directeur régional des Contributions directes compétent. Lorsqu'une ou plusieurs de ces conditions ne sont pas respectées, les services fiscaux doivent se mettre en rapport immédiatement avec le contribuable en l'invitant à corriger son erreur.

Le Collège recommande dès lors un allongement substantiel du délai de recours de trois mois au profit du contribuable.».

uit te breiden in het Wetboek van de Inkomstenbelastingen 1992.».

Huidig voorstel wenst de wijze waarop bezwaar kan worden aangetekend uit te breiden en in overeenstemming te brengen met de hedendaagse vormen van communicatie.

2. In het Jaarverslag 2003 van het College van de federale ombudsmannen staat geschreven (p. 84-85):

«De wetten van 15 en 23 maart 1999 hervormden de fiscale procedure waarbij de bezwaartermijn om de aanslag te betwisten werd herleid tot drie maanden vanaf de datum van verzending van het aanslagbiljet. In de vorige jaarverslagen van het College van de federale ombudsmannen werd er reeds op gewezen dat deze bezwaartermijn overduidelijk te kort is. Wanneer deze termijn verstrijkt, wordt de aanslag immers definitief, of hij nu juist is of niet. De belastingplichtige staat duidelijk niet op gelijke voet met de fiscus die over een termijn van drie jaar beschikt en in geval van fraude zelfs over een termijn van vijf jaar om in bepaalde omstandigheden te herbelasten. Dit gebrek aan evenwicht druijt in tegen de beginselen van behoorlijk bestuur en *good governance*. (...)

Het College van de federale ombudsmannen ontvangt talrijke klachten waarin de bezwaartermijn is verstreken zonder dat de belastingplichtige zijn rechten heeft kunnen vrijwaren. Soms is dit het gevolg van zijn persoonlijke situatie, soms komt het omdat hij niet op de hoogte was van een vergissing bij het vestigen van zijn aanslag. (...)

De administratieve formaliteiten verbonden aan het indienen van een bezwaarschrift bij een gewestelijke directie Directe Belastingen maken het ook niet altijd mogelijk om deze termijn van drie maanden te respecteren. Zo maken artikel 366 Wetboek van de Inkomstenbelastingen 1992 en volgende het indienen van een bezwaarschrift afhankelijk van een aantal vormelijke voorwaarden. Het bezwaarschrift moet bijvoorbeeld ingediend worden bij de bevoegde gewestelijke directeur Directe Belastingen. Wanneer één of meer voorwaarden niet worden nageleefd, moeten de betrokken fiscale administraties onmiddellijk contact opnemen met de belastingplichtige en hem erop wijzen dat hij zijn vergissing moet rechtzetten.

Het College van de federale ombudsmannen formuleert dan ook een algemene aanbeveling om de genoemde bezwaartermijn van drie maanden substantieel te verlengen.».

La présente proposition prévoit un délai de recours de six mois.

3. On peut lire dans le rapport annuel 2003 du Collège des médiateurs fédéraux (pp. 86-87) :

«Le Collège des médiateurs fédéraux est constamment saisi de plaintes relatives à la recevabilité des réclamations. L'article 371 du CIR92, modifié par la loi du 15 mars 1999, énonce que «*les réclamations doivent être motivées et introduites, sous peine de déchéance, dans un délai de trois mois à partir de la date d'envoi de l'avertissement-extrait de rôle mentionnant le délai de réclamation ou de l'avis de cotisation ou de celle de la perception des impôts perçus autrement que par rôle*».

Selon une jurisprudence constante, la réclamation n'est réellement introduite et donc recevable que lorsque le directeur régional compétent peut en prendre connaissance, c'est-à-dire au moment de son arrivée physique à la direction régionale compétente. Il ne suffit dès lors pas qu'une réclamation soit envoyée endéans le délai prescrit, mais qu'elle soit mise endéans ce délai à la disposition du fonctionnaire compétent pour être recevable. Ainsi, à défaut pour le contribuable d'avoir pu apporter la preuve de la date à laquelle la réclamation a été reçue par le directeur, la date retenue est celle figurant sur le cachet apposé sur cette réclamation par les services de la direction régionale.

Dans le cadre des plaintes ayant trait à la recevabilité d'une réclamation, le Collège constate souvent que le contribuable soucieux d'introduire une réclamation dans les délais prescrits pense se prémunir contre l'irrecevabilité de sa réclamation en envoyant celle-ci par courrier recommandé daté du dernier jour du délai endéans lequel cette réclamation doit être introduite. Assimilant erronément la procédure visée à l'article 371 du CIR92 (laquelle ne précise pas non plus la notion «*d'introduction*» d'une réclamation) à d'autres systèmes de computation des délais où précisément «le cachet de la poste fait foi», théorie de la date d'envoi, le contribuable s'estime libéré dès lors qu'il a envoyé sa réclamation dans les délais prescrits.

Huidig voorstel voorziet in een bezwaartijd van zes maanden.

3. In het Jaarverslag 2003 van het College van de federale ombudsmannen staat geschreven (p.86-87):

«Het College van de federale ombudsmannen ontvangt doorlopend klachten over de ontvankelijkheid van bezwaarschriften. Artikel 371 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen 1992, gewijzigd door de wet van 15 maart 1999, bepaalt: «*De bezwaarschriften moeten worden gemotiveerd en op straffe van verval worden ingediend binnen een termijn van drie maanden vanaf de datum van verzending van het aanslagbiljet waarop de bezwaartijd vermeld staat of van de kennisgeving van de aanslag of vanaf de datum van de inning van de belastingen op een andere wijze dan per kohier.*».

Volgens vaste rechtspraak is een bezwaarschrift pas werkelijk ingediend en bijgevolg ontvankelijk wanneer de bevoegde gewestelijke directeur er kennis kan van nemen, met andere woorden vanaf het moment dat het is aangekomen op de gewestelijke directie. Het volstaat bijgevolg niet dat het bezwaarschrift wordt verstuurd binnen de voorgeschreven termijn. Om ontvankelijk te zijn moet het binnen deze termijn ter beschikking zijn van de bevoegde ambtenaar. Wanneer de belastingplichtige bijgevolg niet kan bewijzen op welke datum het bezwaarschrift werd ontvangen door de directeur, dan geldt de datum van de stempel die op het bezwaarschrift werd aangebracht door de diensten van de gewestelijke directie.

Bij de klachten met betrekking tot de ontvankelijkheid van de bezwaarschriften merkt het College op dat de belastingplichtigen, om ervoor te zorgen dat hun bezwaarschrift tijdig zou zijn ingediend en om te voorkomen dat het onontvankelijk zou zijn, hun bezwaar de laatste dag van de wettelijk voorgeschreven termijn aangetekend verstuurden. De belastingplichtige gaat er dan vanuit dat hij zijn bezwaar tijdig heeft ingediend en baseert zich hiervoor ten onrechte op andere systemen van termijnberekening waar meer bepaald de poststempel geldt als bewijs of waar de theorie geldt van de datum van verzending, terwijl de termijnberekening in artikel 317 Wetboek van de Inkomstenbelastingen 1992 helemaal anders is, maar het begrip «*ingediend*» ook niet verder wordt verduidelijkt.

Afin de permettre au contribuable d'avoir la maîtrise de l'introduction de sa réclamation, le Collège des médiateurs fédéraux formule une recommandation générale invitant à prendre en compte, comme critère pour déterminer la recevabilité d'une réclamation, la date d'envoi de celle-ci et non la date de sa réception auprès de la direction régionale compétente.»

La présente proposition de loi vise à rencontrer la recommandation précitée.

In het licht van wat voorafgaat, beveelt het College van de federale ombudsmannen aan om, in het raam van de ontvankelijkheidriteria van de bezwaarschriften, niet langer rekening te houden met de datum waarop de bevoegde directeur het bezwaarschrift heeft ontvangen maar wel de datum van verzending of van neerlegging van het bezwaarschrift in aanmerking te nemen.».

Huidig wetsvoorstel voorziet in een tegemoetkoming aan voormelde aanbeveling.

Guido DE PADT (VLD)

PROPOSITION DE LOI**Article 1er**

La présente loi règle une matière visée à l'article 78 de la Constitution.

Art. 2

L'article 366 du Code des impôts sur les revenus 1992 est complété comme suit:

«L'exigence de la signature n'empêche pas que la réclamation puisse aussi être faite valablement par fax ou par courrier électronique, mais la direction régionale compétente peut demander à l'auteur de la réclamation de confirmer la signature.».

Art. 3

À l'article 371 du Code des impôts sur les revenus 1992 sont apportées les modifications suivantes:

A) le mot «trois» est remplacé par le mot «six»;

B) l'article est complété comme suit:

«La date d'envoi (par lettre, par fax ou par courrier électronique) ou de dépôt de la réclamation est considérée comme étant la date d'introduction.».

2 avril 2004

WETSVOORSTEL**Artikel 1**

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet.

Art. 2

Artikel 366 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen 1992 wordt aangevuld als volgt:

«Het vereiste van de handtekening staat er niet aan in de weg dat het bezwaar ook geldig per fax of per elektronische post kan worden verricht, maar de bevoegde gewestelijke directie kan de auteur van het bezwaar verzoeken de handtekening te bevestigen.».

Art. 3

In artikel 371 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen 1992 worden de volgende wijzigingen aangebracht:

A) het woord «drie» wordt vervangen door het woord «zes»;

B) het artikel wordt aangevuld als volgt:

«De datum van verzending (per brief, fax of elektronische post) of neerlegging van het bezwaarschrift, wordt als datum van indiening in aanmerking genomen.».

2 april 2004

Guido DE PADT (VLD)

TEXTE DE BASE

10 avril 1992

Code des impôts sur les revenus 1992

Art. 366

Le redevable, ainsi que son conjoint sur les biens duquel l'imposition est mise en recouvrement, peut se pourvoir en réclamation, par écrit, contre le montant de l'imposition établie, y compris tous additionnels, accroissements et amendes, auprès du directeur des contributions dans le ressort duquel l'imposition, l'accroissement et l'amende ont été établis.

Art. 371

Les réclamations doivent être motivées et introduites, sous peine de déchéance, dans un délai de trois mois à partir de la date d'envoi de l'avertissement-extrait de rôle mentionnant le délai de réclamation ou de l'avis de cotisation ou de celle de la perception des impôts perçus autrement que par rôle.

TEXTE DE BASE ADAPTE A LA PROPOSITION

10 avril 1992

Code des impôts sur les revenus 1992

Art. 366

Le redevable, ainsi que son conjoint sur les biens duquel l'imposition est mise en recouvrement, peut se pourvoir en réclamation, par écrit, contre le montant de l'imposition établie, y compris tous additionnels, accroissements et amendes, auprès du directeur des contributions dans le ressort duquel l'imposition, l'accroissement et l'amende ont été établis. **L'exigence de la signature n'empêche pas que la réclamation puisse aussi être faite valablement par fax ou par courrier électronique, mais la direction régionale compétente peut demander à l'auteur de la réclamation de confirmer la signature.¹**

Art. 371

Les réclamations doivent être motivées et introduites, sous peine de déchéance, dans un délai de **six²** mois à partir de la date d'envoi de l'avertissement-extrait de rôle mentionnant le délai de réclamation ou de l'avis de cotisation ou de celle de la perception des impôts perçus autrement que par rôle. **La date d'envoi (par lettre, par fax ou par courrier électronique) ou de dépôt de la réclamation est considérée comme étant la date d'introduction.³**

¹ Art. 2: ajout.

² Art. 3, A: remplacement.

³ Art. 3, B: ajout.

BASISTEKST

10 april 1992

Wetboek van de inkomstenbelastingen 1992

Art. 366

De belastingschuldige, alsmede zijn echtgenoot op wiens goederen de aanslag wordt ingevorderd, kan tegen het bedrag van de gevestigde aanslag, opcentiemen, verhogingen en boeten inbegrepen, schriftelijk bezwaar indienen bij de directeur der belastingen in wiens ambtsgebied de aanslag, de verhoging en de boete zijn gevestigd.

Art. 371

De bezwaarschriften moeten worden gemotiveerd en op straffe van verval worden ingediend binnen een termijn van drie maanden vanaf de datum van verzending van het aanslagbiljet waarop de bezwaartermijn vermeld staat of van de kennisgeving van de aanslag of vanaf de datum van de inning van de belastingen op een andere wijze dan per kohier.

BASISTEKST AANGEPAST AAN HET VOORSTEL

10 april 1992

Wetboek van de inkomstenbelastingen 1992

Art. 366

De belastingschuldige, alsmede zijn echtgenoot op wiens goederen de aanslag wordt ingevorderd, kan tegen het bedrag van de gevestigde aanslag, opcentiemen, verhogingen en boeten inbegrepen, schriftelijk bezwaar indienen bij de directeur der belastingen in wiens ambtsgebied de aanslag, de verhoging en de boete zijn gevestigd. **Het vereiste van de handtekening staat er niet aan in de weg dat het bezwaar ook geldig per fax of per elektronische post kan worden verricht, maar de bevoegde gewestelijke directie kan de auteur van het bezwaar verzoeken de handtekening te bevestigen.¹**

Art. 371

De bezwaarschriften moeten worden gemotiveerd en op straffe van verval worden ingediend binnen een termijn van **zes²** maanden vanaf de datum van verzending van het aanslagbiljet waarop de bezwaartermijn vermeld staat of van de kennisgeving van de aanslag of vanaf de datum van de inning van de belastingen op een andere wijze dan per kohier. **De datum van verzending (per brief, fax of elektronische post) of neerlegging van het bezwaarschrift, wordt als datum van indiening in aanmerking genomen.³**

¹ Art. 2: aanvulling.

² Art. 3, A: vervanging.

³ Art. 3, B: aanvulling.